

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені І. І. МЕЧНИКОВА
ЕКОНОМІКО-ПРАВОВИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВИХ ДИСЦИПЛІН

ЕКОЛОГІЧНЕ ПРАВО

ЕЛЕКТРОННІ МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

до практичних занять

для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
071/D1 Облік і оподаткування, 073/D3 Менеджмент

Одеса
ОНУ імені І. І. Мечникова
2026

УДК 349.6(072)
Е40

Укладач:

О. В. Толкаченко, кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри цивільно-правових дисциплін.

Рецензенти:

Т. В. Степанова, доктор юридичних наук, професорка, завідувачка кафедри конституційного права та правосуддя Одеського національного університету імені І. І. Мечникова;

В. М. Масін, кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри цивільно-правових дисциплін Одеського національного університету імені І. І. Мечникова.

*Рекомендовано вченою радою економіко-правового факультету
ОНУ імені І. І. Мечникова.
Протокол № 2 від 15 жовтня 2025 р.*

Е40 **Екологічне** право [Електронний ресурс] : електрон. метод. рек. до практ. занять для здобувачів першого (бакалавр.) рівня вищ. освіти спец. 071/D1 Облік і оподаткування, 073/D3 Менеджмент / уклад. О. В. Толкаченко. Одеса : ОНУ імені І. І. Мечникова, 2026. 34 с. 0,9 МБ.

Методичні рекомендації розроблені для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти освітньо-професійної програми «Облік і оподаткування», «Менеджмент» спеціальності 071/D1 Облік і оподаткування; 073/D3 Менеджмент для опанування лекційного матеріалу, підготовки до практичних занять, оформленні робіт при самостійному виконанні завдань.

УДК 349.6(072)

ЗМІСТ

Вступ	4
Зміст навчальної дисципліни	5
Плани та методичні рекомендації для підготовки до практичних занять	10
Форми контролю, критерії оцінювання знань та розподіл балів, що отримують здобувачі	20
Питання до заліку з навчальної дисципліни	25
Список рекомендованих джерел	27

ВСТУП

Мета навчальної дисципліни «Екологічне право» передбачає формування у здобувачів-правників сталої системи еколого-правових поглядів і знань, навичок застосування екологічного законодавства, підвищення рівня свідомості та еколого-правової культури, розуміння необхідності позитивної екологічно спрямованої поведінки, вміння вибору оптимальних державно-правових засобів щодо забезпечення екологічної безпеки людини у процесі будь-якої діяльності, охорони довкілля, ефективного використання природних ресурсів та захисту екологічних прав особи.

Завдання навчальної дисципліни:

- дати здобувачам теоретичні знання про основні поняття, норми і принципи екологічного права, а також про предмет, метод, систему та джерела сучасного екологічного права;
- ознайомити здобувачів зі змістом основних інститутів екологічного права;
- дати здобувачам базові знання про норми екологічного права щодо охорони і збереження окремих видів і об'єктів природи;
- сформувати у здобувачів базові знання щодо відповідальності за порушення норм екологічного законодавства.

Міждисциплінарні зв'язки навчальної дисципліни: Конституційне право, Господарське право, Податкова система.

Предметом навчальної дисципліни є норми права, що регулюють суспільні відносини, які виникають при використанні, охороні, відтворенні природних ресурсів, забезпечення екологічної безпеки і дотримання екологічних прав громадян.

Вимоги до знань і умінь:

а) знати:

- проблеми науки екологічного права;
- чинне екологічне законодавство;
- основні принципи і завдання екологічного права;
- законодавчі засади раціонального природокористування;
- організаційно-правові заходи охорони основних об'єктів природи;
- види юридичної відповідальності за порушення екологічного законодавства;

б) вміти:

- застосовувати екологічно-правові норми;
- узагальнювати практику використання екологічного законодавства та робити відповідні висновки за результатами узагальнення;
- правильно застосовувати роз'яснення судових та інших органів у процесі застосування норм екологічного права.

ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ I

Теоретичні засади екологічного права

Тема 1. Предмет, метод, принципи та система екологічного права

Передумови формування екологічного права. Поняття і визначення екологічного права. Предмет екологічного права. Метод правового регулювання екологічних правовідносин. Принципи екологічного права. Система екологічного права.

Функції екологічного права. Співвідношення екологічного права і законодавства. Розвиток екологічного законодавства. Проблеми кодифікації екологічного законодавства. Співвідношення екологічного права з іншими галузями права у правовій системі України.

Тема 2. Джерела екологічного права

Поняття джерел екологічного права та їх класифікація. Конституція України в системі джерел екологічного права. Закони України в системі джерел екологічного права, їх види. Земельний, Водний, Лісовий кодекси і Кодекс України про надра як джерела права. Підзаконні нормативно-правові акти як джерела екологічного права України.

Міжнародно-правові норми в системі джерел екологічного права. Юридична природа роз'яснень вищих судових інстанцій щодо застосування екологічного законодавства.

Тема 3. Правове регулювання відносин власності на природні ресурси

Основні ознаки та поняття права власності на природні ресурси і об'єкти. Форми права власності на природні ресурси. Підстави виникнення, зміни та припинення права власності на природні ресурси. Зміст права власності на природні ресурси та об'єкти. Форми і методи охорони права власності на природні ресурси.

Суб'єкти та об'єкти права власності на природні ресурси. Види об'єктів права власності на природні ресурси. Права та обов'язки власників природних ресурсів, обмеження, захист та гарантії їх прав. Право державної власності на природні ресурси і об'єкти. Право комунальної власності на природні ресурси і об'єкти. Право приватної власності на природні ресурси і об'єкти.

Тема 4. Право природокористування

Поняття та принципи права природокористування. Суб'єкти та об'єкти права природокористування. Зміст права природокористування. Правова класифікація видів природокористування. Підстави виникнення, зміни та припинення права природокористування.

Правові види природокористування, їх класифікація по об'єктам і суб'єктам, термінам користування та іншим ознакам. Право загального і спеціального природокористування та їх ознаки. Особливості користування природними ресурсами на умовах оренди. Особливості користування природними ресурсами континентального шельфу і виключної (морської) економічної зони.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ II

Теоретичні засади управління природокористуванням та охороною навколишнього середовища

Тема 5. Правові засади оцінки впливу на довкілля. Економіко-правовий механізм природокористуванням та охорони навколишнього середовища

Поняття оцінки впливу на довкілля. Законодавче закріплення оцінки впливу на довкілля. Правова організація здійснення оцінки впливу на довкілля. Правова організація здійснення оцінки впливу на довкілля.

Поняття економіко-правового механізму природокористування та охорони навколишнього середовища. Правові форми платежів у галузі екології. Правове регулювання сплати екологічного податку. Плата за землю. Збір за використання надр. Збір за спеціальне використання води. Збір за спеціальне використання лісових ресурсів. Збір за користування радіочастотним ресурсом.

Тема 6. Юридична відповідальність як засіб реалізації екологічного права

Поняття, функції та підстави юридичної відповідальності за екологічні правопорушення. Юридичний склад екологічних правопорушень. Види юридичної відповідальності за екологічні правопорушення.

Особливості адміністративної відповідальності за порушення екологічного законодавства. Особливості кримінальної відповідальності за порушення екологічного законодавства. Відшкодування шкоди, заподіяної порушеннями екологічного законодавства. Особливості відшкодування шкоди, заподіяної порушеннями екологічного законодавства володільцями джерел

підвищеної екологічної небезпеки. Специфіка відшкодування збитків, заподіяних правомірними діями. Відшкодування екологічної шкоди, завданої довкіллю під час збройної агресії РФ.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ III

Загальна характеристика правового регулювання охорони, використання і відтворення окремих видів природних об'єктів та їх ресурсів в Україні

Тема 7. Правове регулювання використання, відновлення та охорони земель

Загальна характеристика правового регулювання використання, відновлення та охорони земель. Право власності на землю. Правова класифікація видів права землекористування. Охорона земель. Юридична відповідальність за порушення земельного законодавства.

Склад земельного фонду. Земельні правовідносини: поняття і види. Суб'єкти, об'єкти, зміст права власності на землю. Суб'єкти, об'єкти і зміст права землекористування. Особливості земельних орендних правовідносин. Зміст правової охорони земель. Відшкодування шкоди, заподіяної порушенням земельного законодавства.

Тема 8. Правове регулювання використання та охорони надр

Загальна характеристика надр як об'єкта правового регулювання, використання та охорони. Правові форми контролю за раціональним використанням надр. Право користування надрами та його види. Підстави та порядок надання та припинення користування надрами. Правова охорона надр. Умови та порядок припинення права надрокористування. Юридична відповідальність за порушення законодавства про надра.

Законодавство про надра. Суб'єкти та об'єкти права власності на надра. Правові форми і методи захисту права власності на надра. Забезпечення екологічної безпеки у процесі охорони та використання надр.

Тема 9. Правове регулювання використання, відновлення та охорони вод

Вода як об'єкт правового регулювання використання, відновлення та охорони. Склад водного фонду. Поняття та види права водокористування. Правова охорона вод та її особливості. Правові заходи охорони вод. Поняття, зміст та види права водокористування. Юридична відповідальність за порушення законодавства про використання, охорону та відновлення вод.

Юридична класифікація водних об'єктів. Суб'єкти, об'єкти, підстави виникнення, зміни і припинення права власності на води. Підстави виникнення, зміни і припинення права водокористування. Гарантії правової охорони вод від забруднення і виснаження. Водні правопорушення як підстави адміністративної і кримінальної відповідальності.

Тема 10. Правове регулювання охорони, використання та відтворення лісу і рослинного світу

Ліс як об'єкт правового регулювання використання, відтворення та охорони. Лісовий фонд України. Право власності на ліси. Право лісокористування та його види. Правові форми відтворення лісів. Правове забезпечення охорони та захисту лісів. Правові заходи по використанню, охороні та захисту лісів. Зміст правової охорони лісів.

Загальна характеристика законодавства про охорону рослинного світу. Види природних рослинних ресурсів. Правове регулювання охорони і використання природних рослинних ресурсів. Особливості правової охорони зелених насаджень в населених пунктах.

Тема 11. Правове забезпечення використання та охорони природних ресурсів виключної (морської) економічної зони та континентального шельфу України

Визначення виключної (морської) економічної зони. Правовідносини у галузі охорони і використання виключної (морської) економічної зони. Правове забезпечення охорони живих ресурсів виключної (морської) економічної зони: особливості правової охорони рибних ресурсів і морського середовища.

Визначення континентального шельфу. Правовідносини у галузі охорони континентального шельфу. Правове забезпечення охорони живих ресурсів континентального шельфу: особливості правової охорони рибних ресурсів і морського середовища. Розвиток законодавства у галузі охорони і використання континентального шельфу.

Тема 12. Правове регулювання поводження з відходами.

Правова охорона атмосферного повітря

Визначення виробничих і побутових відходів. Правове регулювання поводження з небезпечними відходами. Економічне й екологічне стимулювання утилізації відходів і зниження обсягів їх накопичення. Основні види правопорушень у сфері поводження з відходами та застосування юридичної відповідальності за їх скоєння.

Атмосферне повітря як об'єкт правового регулювання охорони і використання. Правові заходи щодо забезпечення охорони атмосферного повітря. Правове регулювання стандартизації і нормування в галузі охорони і використання атмосферного повітря. Нормативи в галузі охорони атмосферного повітря. Державний облік у галузі охорони атмосферного повітря. Моніторинг у галузі охорони атмосферного повітря.

ПЛАНИ ТА МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ I Теоретичні засади екологічного права

Практичне заняття 1

Тема 2. Джерела екологічного права

Розгляд теоретичних питань

1. Поняття та класифікація джерел екологічного права.
2. Закони і підзаконні акти як джерела екологічного права.
3. Конституція України в системі джерел екологічного права.
4. Закон України "Про охорону навколишнього природного середовища" як інтегроване джерело екологічного права.
5. Земельний, Водний, Лісовий кодекси і Кодекс України про надра як джерела права.
6. Місце підзаконних нормативно-правових актів у регулюванні екологічних правовідносин та їх класифікація.

Теми рефератів

1. Людина, як суб'єкт і об'єкт екологічного права.
2. Екологічні системи як об'єкти екологічного права.
3. Життя і здоров'я громадян в системі об'єктів екологічного права.

Питання для самостійного вивчення здобувачами при підготовці до практичного заняття

1. Загальна характеристика джерел екологічного права.
2. Закони України «Про охорону навколишнього природного середовища» та «Про оцінку впливу на довкілля» у системі джерел екологічного права.
3. Місце підзаконних нормативно-правових актів у регулюванні екологічних правовідносин та їх класифікація.
4. Міжнародно-правові норми в системі джерел екологічного права.
5. Юридична природа роз'яснень вищих судових інстанцій щодо застосування екологічного законодавства.

Методичні рекомендації до вивчення питань теми 2

Здобувачі в рамках цієї теми повинні дати визначення джерелам екологічного права, виокремити їх загальні та особливі ознаки.

Залежно від спеціалізації і призначення нормативно-правових актів, тобто усе екологічне законодавство, яке регламентує суспільні екологічні відносини можна класифікувати наступним чином: за юридичною силою; за характером правового регулювання; за предметом правового регулювання; за способом правового регулювання; за ступенем систематизації; за значущістю регулювання екологічних відносин.

Треба зазначити, що нормативно-правовими актами вважаються акти державної влади, за допомогою яких встановлюються (санкціонуються), вводяться в дію, змінюються або скасовуються правила поведінки суб'єктів правовідносин у суспільстві.

При аналізі Конституції України як джерела екологічного права здобувачі можуть спробувати виділити три групи норм з охорони навколишнього середовища:

1. Безпосередні екологічні (природоохоронні) норми (Ст. 50, 16, 66);
2. Норми, що містять положення щодо використання природних ресурсів (Ст. 13, 14, 142);
3. Норми, що закріплюють компетенцію органів державної влади та органів місцевого самоврядування в сфері охорони навколишнього середовища (Ст. 85, 92, 106).

Такий розподіл конституційно закріплених екологічних норм права по використанню природних об'єктів і навколишнього середовища дозволяє розглядати їх більш системно.

Ефективними і поширеними джерелами сучасного екологічного права є закони. У законах визначено головні принципи правового регулювання суспільних відносин власності на природні об'єкти та їх ресурси, встановлені основні вимоги з природокористування і охорони навколишнього середовища, врегульовані екологічні права і обов'язки людини і громадянина, передбачені основні елементи механізму забезпечення і захисту прав суб'єктів екологічних відносин і т. д. Важливішим національним законом в галузі охорони і використання природних ресурсів є закон України «Про охорону навколишнього природного середовища».

В галузі екологічного права діють чотири природоресурсних кодекси – Земельний, Водний, Лісовий і Кодекс України про надра. Ними регламентуються відносини з приводу використання і охорони відповідно землі, вод, лісів і надр. Природоресурсні кодекси мають схожу структуру. Вони містять розділи, що стосуються загальних положень, прав і обов'язків природокористувачів, повноважень державних органів по управлінню і контролю у відповідній сфері, вирішення спорів, юридичної відповідальності, міжнародних відносин і т. ін. Однак кожен кодекс має свою специфіку. Вона

обумовлена особливостями предмета і об'єкта правового регулювання. Ця специфіка пов'язана, зокрема, з правилами користування землею, водами, лісами і надрами, а також механізмом їх здійснення.

У складі поресурсових нормативних актів самостійне місце також займають: Закони України «Про тваринний світ» (13.12.01), «Про рослинний світ» (09.04.99), «Про охорону атмосферного повітря» (21.06.01), «Про природно-заповідний фонд» (16.06.92), «Про виключну (морську) економічну зону» (16.05.95), «Про Червону книгу України» (07.02.02) і ін.

Здобувачі мають розуміти систему державних органів, які наділені повноваженнями приймати нормативно-правові акти у сфері екології, першорядне значення мають постанови Верховної Ради України, укази і розпорядження Президента України. Вони приймаються на основі та на виконання законів і повинні відповідати їх вимогам, що дає підстави для віднесення їх до підзаконних нормативно-правових актів.

Джерела, рекомендовані до вивчення теми

Нормативно-правові акти

1. Водний кодекс України. Відомості Верховної Ради України. 1995. № 24. Ст. 189. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/213/95-%D0%B2%D1%80>.
2. Земельний Кодекс України від 25 жовтня 2001 року № 2768-III. Відомості Верховної Ради. 2002. № 3-4. Ст. 27. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2768-14>.
3. Кодекс України про надра від 27 липня 1994 року № 132/94-ВР. Відомості Верховної Ради. 1994. № 36. Ст. 340. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/132/94-%D0%B2%D1%80>.
4. Лісовий кодекс України. Відомості Верховної Ради України. 2006. № 21 Ст. 170. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/3852-12>.
5. Про охорону атмосферного повітря: Закон України. Відомості Верховної Ради України. 2001. № 48. Ст. 252. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2707-12>.
6. Про охорону навколишнього природного середовища: Закон України від 25 червня 1991 року. Відомості Верховної Ради України. 1991. № 41. Ст. 456. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/1264-12>.

Основна література

1. Екологічне право: навч. посіб. / кол. авт. [Резворович К. Р., Юнін О. С., Кірін Р.С. та ін.]. Дніпро: Видавець Біла К. О., 2020. 318 с. URL: <https://er.dduvs.in.ua/bitstream/123456789/5077/1/>.
2. Екологічне право: підручник / [А. П. Гетьман, Г. В. Анісімова, А. К. Соколова та ін.]; за ред. А. П. Гетьмана. Харків: Право, 2019. 552 с.

URL: https://pravo-izdat.com.ua/image/data/Files/734/3_Ekologichne%20pravo_Pidruchnik_vnutri.pdf.

Додаткова література

1. Каракаш І. І. Актуальні проблеми систематизації сучасного екологічного законодавства України. Актуальні проблеми держави і права. 2018. Вип. 80. С. 63–71.
URL: <http://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/12023?show=full&locale-attribute=uk>.
2. Костицький В. В., Костицька І. О. Конституційна екологічна держава. Екологічне право України. 2020. № 4. С. 7–10.
URL: <http://www.ecolaw.idpnan.kyiv.ua/archive/2020/4/3.pdf>.
3. Ячменська М. М. Екологічні вимоги при здійсненні містобудівної діяльності в Україні. Актуальні проблеми сучасного права: до 20-річчя засн. екон.-прав. ф-ту ОНУ імені І. І. Мечникова / зб. наук. ст. студентів; ред. кол.: В. В. Валах, О. М. Потопахіна, О. В. Толкаченко; відп. ред. О. В. Толкаченко. Одеса: Астропринт, 2018. 128 с.

Практичне заняття 2

Тема 4. Право природокористування

Розгляд теоретичних питань

1. Поняття права природокористування.
2. Принципи права природокористування.
3. Зміст права природокористування.
4. Правова класифікація видів природокористування.
5. Форми та методи захисту прав суб'єктів природокористування.

Теми рефератів

1. Поняття та особливості права власності на природні ресурси.
2. Форми права власності на природні ресурси.
3. Підстави виникнення, зміни та припинення права власності на природні ресурси.

Питання для самостійного вивчення здобувачами при підготовці до практичного заняття

1. Об'єкти та суб'єкти права природокористування та їх співвідношення із об'єктами права власності на природні ресурси.

2. Підстави та порядок виникнення, зміни та припинення права природокористування.
3. Правові види природокористування, їх класифікація по об'єктам і суб'єктам, термінам користування та іншим ознакам.
4. Право загального і спеціального природокористування та їх ознаки.
5. Особливості користування природними ресурсами на умовах оренди.
6. Особливості користування природними ресурсами континентального шельфу і виключної (морської) економічної зони.

Методичні рекомендації до вивчення питань теми 4

Вивчення даної теми здобувачі повинні почати з поняття права природокористування, яке можна розглядати у суб'єктивному та об'єктивному сенсі. Особливу увагу здобувачам треба звернути на принципи права природокористування, які є наступними:

- похідність права природокористування від права власності;
- цільовий характер використання природних об'єктів;
- раціональне і ефективне природокористування;
- комплексність природокористування;
- стабільність і стійкість права природокористування природними багатствами;
- безоплатність загального та платність спеціального природокористування.

Право природокористування виникає з приводу використання різних екологічних об'єктів. Ними можуть бути конкретні природні об'єкти або їх складові частини, які підлягають або не підлягають індивідуалізації. Крім того відносини природокористування можуть виникати також з приводу окремих властивостей і якостей цих об'єктів природи.

Також здобувачам треба звернути увагу на те, що суб'єктами права природокористування є юридичні та фізичні особи, які у визначеному законом порядку набули право користування конкретними природними об'єктами для відповідних цілей і мають у зв'язку з цим певні права та обов'язки.

Здобувачі повинні розуміти зміст права природокористування, яке складається з сукупності прав та обов'язків фізичних та юридичних осіб як природокористувачів.

В системі прав і обов'язків природокористувачів можна виділити загальні та спеціальні права і обов'язки.

Загальні права і обов'язки – це ті, що притаманні всім суб'єктам природокористування, незалежно від видів об'єктів.

Спеціальні права і обов'язки визначаються в залежності від природного об'єкта, який використовується, його природних якостей, специфіки, виду природокористування.

Класифікацію права природокористування можна представити за різними підставами: за типом об'єкта, за типом суб'єкта, відповідно до підстав і умов користування, за строками природокористування, за способом виникнення права природокористування.

Треба зазначити, що здобувачі повинні знати і розуміти, що користування природними ресурсами може здійснюватися на умовах оренди. При аналізі і вивченні цієї теми здобувачі повинні розрізняти еколого-правові сервітути, емфітевзис, суперфіцій.

При вивченні даної теми здобувачі повинні звернути увагу на особливості виникнення та припинення права природокористування.

Джерела, рекомендовані до вивчення теми

Нормативно-правові акти

1. Про затвердження переліків корисних копалин загальнодержавного та місцевого значення: Постанова Кабінету Міністрів України від 12.12.1994 р. № 827.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/827-94-%D0%BF#Text>.
2. Про затвердження переліку водних об'єктів, що відносяться до категорії лікувальних: Постанова Кабінету Міністрів України від 11.12.1996 р.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1499-96-%D0%BF.#Text>.
3. Про затвердження Порядку надання спеціальних дозволів на користування надрами: Постанова Кабінету Міністрів України від 30 травня 2011 р. № 615.
URL: http://search.ligazakon.ua/1_doc2.nsf/link1/KP110615.html.
4. Про охорону навколишнього природного середовища: Закон України від 25 червня 1991 року. Відомості Верховної Ради України. 1991. № 41. Ст. 456. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/1264-12>.

Основна література

1. Екологічне право: навч. посіб. / кол. авт. [Резворович К. Р., Юнін О. С., Кірін Р. С. та ін.]. Дніпро: Видавець Біла К. О., 2020. 318 с.
URL: <https://er.dduvs.in.ua/bitstream/123456789/5077/1/>.
2. Екологічне право: підручник / [А. П. Гетьман, Г. В. Анісімова, А. К. Соколова та ін.]; за ред. А. П. Гетьмана. Харків: Право, 2019. 552 с.
URL: https://pravo-izdat.com.ua/image/data/Files/734/3_Ekologichne%20pravo_Pidruchnik_vnutri.pdf.

Додаткова література

1. Кривошликова А. С. Захист і відтворення диких тварин: правові аспекти. Актуальні питання публічного та приватного права у контексті сучасних процесів реформування законодавства: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, м. Херсон, 14-15 квітня 2017 р. Херсон: Видавничий дім «Гельветика», 2017. 180 с.
2. Котеньов О. Г. Принципи права природокористування. Diss. Харків, 2017. URL: <http://plaw.nlu.edu.ua/issue/download/12367/6456>.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ II

Теоретичні засади управління природокористуванням та охороною навколишнього середовища

Практичне заняття 3

Тема 5. Правові засади оцінки впливу на довкілля. Економіко-правовий механізм природокористуванням та охорони навколишнього середовища

Розгляд теоретичних питань

1. Поняття оцінки впливу на довкілля.
2. Законодавче закріплення оцінки впливу на довкілля.
3. Правові форми платежів у галузі екології.
4. Правове регулювання сплати екологічного податку.
5. Характеристика рентної плати за використання окремих природних ресурсів.

Теми рефератів

1. Участь громадськості згідно з Законом України «Про оцінку впливу на довкілля».
2. Оцінка впливу на довкілля в Європейському союзі.
3. Правові форми платежів у галузі екології.

Питання для самостійного вивчення здобувачами при підготовці до практичного заняття

1. Нормативно-правове забезпечення оцінки впливу на довкілля.
2. Правова організація здійснення оцінки впливу на довкілля.
3. Законодавство Європейського Союзу щодо забезпечення оцінки впливу на довкілля.
4. Правове забезпечення сплати екологічного податку.

5. Плата за землю.
6. Рентна плата за використання надр.
7. Рентна плата за спеціальне використання води.
8. Рентна плата за спеціальне використання лісових ресурсів.
9. Рентна плата за користування радіочастотним ресурсом.
10. Збори за використання природних ресурсів, які закріплені в спеціальному законодавстві.

Методичні рекомендації до вивчення питань теми 5

Вивчення даної теми передбачає розгляд питань щодо процедури, за допомогою якої вплив на довкілля планованої діяльності, враховується компетентним органом під час прийняття рішення про погодження такої діяльності.

Здобувачі повинні усвідомлювати, що оцінка впливу на довкілля (ОВД) – це процедура, яку проводять компетентні органи, яка має чітко визначені етапи, права і обов'язки її суб'єктів. Сумлінне проведення цієї процедури у процесі прийняття рішень про провадження господарської діяльності, що може мати значний вплив на довкілля, має своїм наслідком досягнення очікуваної мети – запобігання шкоди довкіллю, забезпечення екологічної безпеки, охорони довкілля, раціонального використання і відтворення природних ресурсів.

В ході аналізу Закону «Про оцінку впливу на довкілля» здобувачі мають знати, що цей акт передбачає дієві механізми забезпечення реальної доступності для громадськості усіх документів, що створюються у процедурі ОВД. У процесі оцінки впливу на довкілля з метою виявлення, збирання та врахування зауважень і пропозицій громадськості до планованої діяльності проводиться громадське обговорення та громадські слухання.

Завершальним етапом ОВД є висновок та рішення про провадження планованої діяльності.

Для написання доповіді (реферату) здобувачі мають проаналізувати Закон України «Про оцінку впливу на довкілля» та дослідити питання щодо участі громадськості згідно з цим законом. Також здобувачам пропонується дослідити оцінку впливу на довкілля в Європейському Союзі.

Вивчення даної теми передбачає аналіз і вивчення статей Податкового кодексу України, які пов'язані з рентною платою за використання природних ресурсів.

Здобувачі мають знати зміст положень даного Кодексу, а саме щодо:

- Екологічного податку;
- Плати за землю;

- Рентної плати за користування надрами для видобування корисних копалин;
- Рентної плати за користування надрами в цілях, не пов'язаних з видобуванням корисних копалин;
- Рентної плати за користування радіочастотним ресурсом України;
- Рентної плати за спеціальне використання води;
- Рентної плати за спеціальне використання лісових ресурсів.

Джерела, рекомендовані до вивчення теми

Нормативно-правові акти

1. Про оцінку впливу на довкілля: Закон України від 23.05.2017 № 2059-VIII // http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/T172059.html.
2. Про охорону навколишнього природного середовища: Закон України від 25 червня 1991 року // Відомості Верховної Ради України. 1991. № 41. Ст. 546.
3. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI. Відомості Верховної Ради України. 2011. № 13-14. № 15-16. № 17. Ст. 112.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2755-17>.
4. Про мисливське господарство та полювання: Закон України від 22 лютого 2000 року № 1478-III.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1478-14#Text>.

Основна література

1. Екологічне право: навч. посіб. / кол. авт. [Резворович К. Р., Юнін О. С., Кірін Р. С. та ін.]. Дніпро: Видавець Біла К. О., 2020. 318 с.
URL: <https://er.dduvs.in.ua/bitstream/123456789/5077/1/>.
2. Екологічне право: підручник / [А. П. Гетьман, Г. В. Анісімова, А. К. Соколова та ін.]; за ред. А. П. Гетьмана. Харків: Право, 2019. 552 с.
URL: https://pravo-izdat.com.ua/image/data/Files/734/3_Ekologichne%20pravo_Pidruchnik_vnutri.pdf.

Додаткова література

1. Скопова О. С. Рентні платежі та екологічний податок в Україні: історичний аспект. Причорноморські економічні студії. 2018. Вип. 36(2). С. 114-117. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/bses_2018_36%282%29__23.
2. Толкаченко О. В. Підвищення ролі громадськості при оцінці впливу на довкілля як результат імплементації Директиви 2011/92/ЄС / О. В. Толкаченко // Десяті юридичні диспути з актуальних проблем приватного права, присвячені пам'яті Є. В. Васьковського : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (Одеса, 28 травня 2021 р.)

- [Електронне видання] / відповід. ред. В. І. Труба, упор. А. Л. Святошнюк; Одес. нац. ун-т ім. І. І. Мечникова. – Одеса: Фенікс, 2021. – С. 242-248.
3. Толкаченко Олена. Право на сприятливе навколишнє середовище в законодавстві України та інших держав. *Ukraina po Rewolucji Godności. Prawa człowieka – tożsamość narodowa*, Uniwersytet Łódzki, Bookmarked Publishing & Editing, Łodz-Olsztyn 2017, 262 s.
 4. Чайковська Наталя. Правові аспекти здійснення оцінки впливу на довкілля. *Науковий часопис Національної академії прокуратури України*. 2017. № 4. С. 214-223.
URL: <http://www.chasopysnapu.gp.gov.ua/ua/pdf/4-2017/chajkovska.pdf>.
 5. Шульга Т. М. Становлення і розвиток екологічного оподаткування в Україні. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Серія: Юриспруденція. Одеса, 2017. № 6-3, т. 2. С. 67–69.
URL: <https://dspace.nlu.edu.ua/jspui/handle/123456789/14937>.
 6. Ячменська М. М. Екологічні вимоги при здійсненні містобудівної діяльності в Україні. *Актуальні проблеми сучасного права: до 20-річчя засн. екон.-прав. ф-ту ОНУ імені І. І. Мечникова / зб. наук. ст. студентів; ред. кол.: В. В. Валах, О. М. Потопахіна, О. В. Толкаченко; відп. ред. О. В. Толкаченко*. Одеса: Астропринт, 2018. 128 с.

ФОРМИ КОНТРОЛЮ, КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАТЬ ТА РОЗПОДІЛ БАЛІВ, ЩО ОТРИМУЮТЬ ЗДОБУВАЧІ

Поточний контроль:

- усний контроль: індивідуальне опитування за питаннями відповідної теми, оцінювання виконання рефератів (оцінювання доповіді та презентації);
- письмовий контроль: оцінювання розв’язання практичних задач, оцінювання розв’язання ситуаційних вправ та проблемних ситуацій;

Періодичний контроль:

- тестовий контроль: оцінювання контрольних робіт за змістовними модулями (тестування).

Підсумковий контроль: залік.

Критерії оцінювання навчальних досягнень здобувачів вищої освіти за різними видами роботи

Вид роботи	Кількість балів
Поточний контроль:	
– Опитування за питаннями відповідної теми на практичному занятті, участь здобувачів в обговоренні проблемних питань	від 0 до 10
– Виконання рефератів за однією із запропонованих тем: доповідь та демонстрація презентації	від 0 до 10
Періодичний контроль:	
– Контрольна робота за змістовими модулями у формі тестування	від 0 до 20

Вид роботи	Бали	Критерії оцінювання
Опитування за питаннями відповідної теми на практичному занятті, участь здобувачів в обговоренні проблемних питань	0 балів	Здобувач не бере участь у практичному занятті, є лише спостерігачем; ніколи не виступає і не задає питання, незацікавлений у вивченні матеріалу; дає неправильні відповіді на запитання, показує незадовільне знання понятійного апарату і літературних джерел
	5 балів	Здобувач іноді бере участь в практичному занятті; частково виступає і задає питання; допускає помилки під час відповідей на запитання; показує пасивну роботу на практичних заняттях; показує фрагментарні знання понятійного апарату і літературних джерел; показує невміння публічно представляти матеріал

	10 балів	Здобувач бере активну участь у практичному занятті; демонструє глибокі знання, дає повні та детальні відповіді на запитання; бере активну участь у обговоренні проблемних питань, користується додатковою навчально-методичною та науковою літературою; вміє сформулювати своє ставлення до певної проблеми; висловлює власні міркування, наводить доцільні приклади; вміє знаходити найбільш адекватні форми розв'язання суперечностей; здатний публічно представити матеріал
Виконання рефератів за однією із запропонованих тем: доповідь та демонстрація презентації	0 балів	Не зараховуються реферати (доповіді) та презентації, які виконані не самостійно або запозичені з мережі Інтернет
	5 балів	Доповідь та презентація виконані самостійно, оформлення відповідає вимогам, опрацьована актуальність теми із зазначенням невирішених раніше аспектів, теоретичний аналіз ґрунтовний та самостійний, здобувач усно та без допомоги викладача пояснює матеріал, змістовний матеріал представлений добре, у висновку сформульовані самостійні висновки, тема загалом розкрита, інформація у презентації подана із використанням самостійно розроблених схем, малюнків, графіків, містить посилання на джерела, які відповідно оформлені та є актуальними
	10 балів	Доповідь та презентація виконані самостійно та оригінально, оформлення відповідає вимогам, актуальність теми повністю розкрита із зазначенням невирішених раніше аспектів, правильно визначені об'єкт і предмет, гіпотеза власного дослідження, метод відповідає тематиці та поставленій задачі, теоретичний аналіз ґрунтовний та самостійний, здобувач вільно презентує матеріал; зміст презентації не перевантажений слайдами з текстовим матеріалом; у висновку сформульовані самостійні ґрунтовні судження, підкріплені фактичними доказами та розрахунками, інформація на слайдах подана переважно схематично із використанням самостійно розроблених малюнків, графіків, містить посилання на джерела, які відповідно оформлені та є актуальними
Контрольна робота за змістовими модулями у формі тестування	0 балів	Відповідь на запитання неправильна
	20 балів	Відповідь на запитання правильна

Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти

Поточний і періодичний контроль			Сума балів
Змістовий модуль 1		Змістовий модуль 2	
T2	T4	T5	100 балів
0–20 балів	0–20 балів	0–20 балів	
Контрольна робота * за змістовими модулями 1: 0–20		Контрольна робота * за змістовими модулями 2: 0–20	

T1, T2 ... T5 – теми практичних занять

* Примітка: Контрольна робота за змістовим модулем здійснюється у формі тестових завдань після завершення вивчення навчального матеріалу одного чи двох змістових модулів. Тестові завдання для контрольних робіт складаються з 20 тестових завдань і відповідають змісту навчального матеріалу відповідного змістового модуля. За кожну правильну відповідь на одне тестове завдання здобувач отримує 1 бал.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
		для заліку
90–100	A	зараховано
85–89	B	
75–84	C	
70–74	D	
60–69	E	
35–59	FX	не зараховано з можливістю повторного складання
0–34	F	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Критерії оцінювання навчальних досягнень здобувачів вищої освіти

Оцінка за національною шкалою	100 бальна шкала / Оцінка ECTS	Теоретична підготовка	Практична підготовка
Зараховано	90 – 100 / A	Здобувач у повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно, розгорнуто, обґрунтовано та аргументовано його викладає під час усних виступів та письмових відповідей. Здобувач демонструє чітке знання відповідних категорій, їх змісту, розуміння їх взаємозв'язку, правильно формулює тлумачення відповідних понять, демонструє знання змісту передбачених програмою нормативно-правових актів, робить самостійні висновки. Здобувач вміє виявляти причинно-наслідкові зв'язки, самостійно знаходити додаткову інформацію та використовувати її для реалізації поставлених завдань, вільно використовує нові інформаційні технології для поповнення знань	Здобувач може аргументовано обрати раціональний спосіб виконання практичних завдань, виконує практичні завдання не передбачені навчальною програмою, вільно використовує набуті теоретичні знання при аналізі практичного матеріалу, проявляє творчий підхід до виконання індивідуальних та колективних завдань при самостійній роботі
Зараховано	85 – 89 / B	Здобувач достатньо повно володіє навчальним матеріалом, обґрунтовано його викладає під час усних виступів та письмових відповідей, використовуючи при цьому нормативну та обов'язкову літературу, застосовує знання для розв'язання стандартних ситуацій, самостійно аналізує, узагальнює і систематизує навчальну інформацію, але допускає неточності, які не є суттєвими для характеристики предмету питання та не впливають істотно на загальну характеристику того чи іншого явища (поняття)	Здобувач має стійкі навички виконання практичних завдань, правильно вирішує більшість практичних завдань
	75 – 84 / C	Здобувач виявляє загалом високий рівень знань щодо всієї програми навчальної дисципліни, на достатньому рівні володіє навчальним матеріалом, застосовує знання для розв'язання	Здобувач за зразком самостійно виконує практичні завдання, передбачені програмою навчальної дисципліни

		стандартних ситуацій, але не вміє самостійно аналізувати деякі питання, не повністю переконливо аргументувати свої відповіді, допускає незначні неточності	
Зараховано	70 – 74 / D	Здобувач володіє навчальним матеріалом на репродуктивному рівні або відтворює певну частину навчального матеріалу з елементами логічних зв'язків. Здобувач знає основні поняття навчального матеріалу, але має ускладнення під час виділення суттєвих ознак вивченого та під час виявлення причинно-наслідкових зв'язків та формулювання висновків	Здобувач має елементарні навички виконання практичних завдань, правильно вирішує лише половину практичних завдань
	60 – 69 / E	Здобувач не повною мірою розуміє предмет навчальної дисципліни, наявні недоліки у розкритті змісту понять, категорій, закономірностей, назв та змісту нормативно-правових актів. Здобувач надає нечіткі характеристики відповідних явищ, викладає свої думки з істотним порушенням логіки подання матеріалу	Здобувач може використовувати знання лише в стандартних практичних ситуаціях, має нестійкі навички виконання практичних завдань, робить багато суттєвих помилок
Не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	35 – 59 / FX	Здобувач неправильно розкриває сутність базових питань навчальної дисципліни, допускає суттєві змістовні помилки, володіє навчальним матеріалом поверхнево й фрагментарно, безсистемне виокремлює випадкові ознаки вивченого, не вміє сформулювати свою думку та викласти її в логічній послідовності, робити узагальнення та висновки	Здобувач здатний виконати лише окремі практичні завдання за допомогою викладача. У здобувача відсутні сформовані уміння та навички
Не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	0 – 34 / F	Здобувач не знає основних положень навчальної дисципліни, не володіє навчальним матеріалом	Здобувач виконує лише елементи практичних завдань, погребує постійної допомоги викладача

ПИТАННЯ ДО ЗАЛІКУ З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ЕКОЛОГІЧНЕ ПРАВО»

1. Предмет екологічного права.
2. Поняття екологічного права.
3. Метод правового регулювання екологічних відносин.
4. Принципи екологічного права.
5. Система екологічного права.
6. Поняття і види об'єктів екологічного права.
7. Диференційовані, комплексні та інтегровані об'єкти екологічного права.
8. Поняття та види суб'єктів екологічного права.
9. Поняття та види екологічних правовідносин.
10. Правовідносини щодо охорони навколишнього природного середовища.
11. Правовідносини щодо використання природних ресурсів.
12. Поняття та види екологічної безпеки.
13. Правові підстави виникнення, зміни та припинення екологічних правовідносин.
14. Поняття джерел екологічного права та їх класифікація.
15. Конституція України в системі джерел екологічного права.
16. Закони України в системі джерел екологічного права, їх види.
17. Земельний, Водний, Лісовий кодекси і Кодекс України про надра як джерела права.
18. Закони України «Про охорону навколишнього природного середовища» та «Про оцінку впливу на довкілля» у системі джерел екологічного права.
19. Місце підзаконних нормативно-правових актів у регулюванні екологічних правовідносин та їх класифікація.
20. Міжнародно-правові норми у системі джерел екологічного права.
21. Поняття екологічних прав та обов'язків громадян.
22. Класифікація екологічних прав та обов'язків громадян.
23. Конституційні екологічні права громадян.
24. Право громадян на безпечне для життя і здоров'я навколишнє природне середовище.
25. Право громадян на одержання повної достовірної інформації про стан навколишнього природного середовища та його вплив на здоров'я населення (екологічну інформацію).
26. Право на здійснення загального і спеціального використання природних ресурсів.
27. Поняття та особливості права власності на природні ресурси.
28. Форми права власності на природні ресурси.

29. Зміст права власності на природні ресурси. Суб'єкти та об'єкти права власності на природні ресурси.
30. Поняття і принципи права природокористування.
31. Зміст права природокористування.
32. Правова класифікація видів природокористування.
33. Підстави та порядок виникнення, зміни та припинення права природокористування.
34. Поняття, суб'єкти та об'єкти екологічної безпеки.
35. Види екологічної безпеки.
36. Поняття оцінки впливу на довкілля.
37. Поняття управління природокористуванням та охороною навколишнього середовища.
38. Система та компетенція органів управління природокористуванням та охороною навколишнього середовища.
39. Функції управління природокористуванням та охороною навколишнього середовища.
40. Система та компетенція органів управління у галузі використання і охорони довкілля.
41. Правові питання участі громадськості в управлінні природокористуванням та охороною навколишнього середовища.
42. Організаційні функції екологічного управління.
43. Превентивно-охоронні екологічні функції.
44. Стабілізаційні функції екологічного управління.
45. Правові форми платежів у галузі екології.
46. Правове регулювання сплати екологічного податку.
47. Рентна плата за використання землі.
48. Рентна плата за користування надрами для видобування корисних копалин.
49. Рентна плата за користування надрами в цілях, не пов'язаних з видобуванням корисних копалин.
50. Рентна плата за користування радіочастотним ресурсом України.
51. Рентна плата за спеціальне використання води.
52. Рентна плата за спеціальне використання лісових ресурсів.
53. Поняття та функції відповідальності за порушення екологічного законодавства.
54. Види юридичної відповідальності за екологічні правопорушення.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ ДО ВИВЧЕННЯ КУРСУ «ЕКОЛОГІЧНЕ ПРАВО»

Нормативно-правові акти

1. Водний кодекс України. Відомості Верховної Ради України. 1995. № 24. Ст. 189. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/213/95-%D0%B2%D1%80>.
2. Декларація Конференції ООН з проблем навколишнього середовища людини 1972 р. (м. Стокгольм).
URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_454#Text.
3. Декларація про державний суверенітет України. Відомості Верховної Ради України. 1990. № 31. Ст. 429. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/55-12>.
4. Декларація Ріо-де-Жанейро з навколишнього середовища і розвитку 1992 р.
URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_455#Text.
5. Декларація Тисячоліття ООН 2000 р. (прийнята Резолюцією 55/2 сесії Генеральної Асамблеї ООН).
URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_621#Text.
6. Земельний Кодекс України від 25 жовтня 2001 року № 2768-III. Відомості Верховної Ради. 2002. № 3-4. Ст. 27.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2768-14>.
7. Кодекс України про адміністративні правопорушення. К., 1996. 234 с.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/80731-10>.
8. Кодекс України про надра від 27 липня 1994 року № 132/94-ВР. Відомості Верховної Ради. 1994. № 36. Ст. 340.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/132/94-%D0%B2%D1%80>.
9. Конституція України. Голос України. 1996. 13 липня.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.
10. Кримінальний кодекс України. Відомості Верховної Ради. 2001. № 25-26. Ст. 131. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2341-14>.
11. Лісовий кодекс України. Відомості Верховної Ради України. 2006. № 21 Ст. 170. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/3852-12>.
12. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI. Відомості Верховної Ради України. 2011. № 13-14. № 15-16. № 17. Ст. 112.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2755-17>.
13. Про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля: Конвенція 1998 р. (м. Орхус, Данія).
URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/994_015.
14. Про екологічний аудит: Закон України від 24 червня 2004 року № 1862-IV.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1862-15#Text>.

15. Про економічну самостійність: Закон України від 3 серпня 1990 року (із змінами та доповненнями).
URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/150-93.%D0%BF>.
16. Про затвердження переліків корисних копалин загальнодержавного та місцевого значення: Постанова Кабінету Міністрів України від 12.12.1994 р. № 827. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/827-94-%D0%BF#Text>.
17. Про затвердження переліку водних об'єктів, що відносяться до категорії лікувальних: Постанова Кабінету Міністрів України від 11.12.1996 р.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1499-96-%D0%BF.#Text>.
18. Про затвердження Порядку надання спеціальних дозволів на користування надрами: Постанова Кабінету Міністрів України від 30 травня 2011 р. № 615. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/KP110615.html.
19. Про мисливське господарство та полювання: Закон України від 22 лютого 2000 року № 1478-III.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1478-14#Text>.
20. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України // Відомості Верховної Ради. 1997. № 24. Ст. 170.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text>.
21. Про національну безпеку України: Закон України від 21 червня 2018 року.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2469-19>.
22. Про об'єднання громадян: Закон України від 16 червня 1992 року. Відомості Верховної Ради України. 1992. № 34. Ст. 504.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2460-12>.
23. Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2697-19#Text>.
24. Про Основні напрями державної політики України у галузі охорони навколишнього природного середовища, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки: Постанова Верховної Ради України. Відомості Верховної Ради. 1997. № 29. Ст. 194.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/188/98-%D0%B2%D1%80>.
25. Про охорону атмосферного повітря: Закон України. Відомості Верховної Ради України. 2001. № 48. Ст. 252.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2707-12>.
26. Про охорону навколишнього природного середовища: Закон України від 25 червня 1991 року. Відомості Верховної Ради України. 1991. № 41. Ст. 456. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/1264-12>.
27. Про оцінку впливу на довкілля: Закон України від 23.05.2017 № 2059-VIII // http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/T172059.html.

28. Про право міжнародних договорів: Віденська Конвенція 1969 р.
URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_118.
29. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони від 27.06.2014 р.
URL: http://www.kmu.gov.ua/control/publish/article?art_id=246581344.
30. Цивільний кодекс України. Відомості Верховної Ради України. 2003. № 40-44. Ст. 356. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/435-15>.

Основна література

1. Екологічне право: навч. посіб. / кол. авт. [Резворович К. Р., Юнін О. С., Кірін Р. С. та ін.]. Дніпро: Видавець Біла К. О., 2020. 318 с.
URL: <https://er.dduvs.in.ua/bitstream/123456789/5077/1/>.
2. Екологічне право: підручник / [А. П. Гетьман, Г. В. Анісімова, А. К. Соколова та ін.]; за ред. А. П. Гетьмана. Харків: Право, 2019. 552 с.
URL: https://pravo-izdat.com.ua/image/data/Files/734/3_Ekologichne%20pravo_Pidruchnik_vnutri.pdf.
3. Малимон С. С. Основи екології.
URL: http://agrokom.at.ua/Oxpimenko/eco/osnovi_ekologiji_pidruchnik_mlimon.pdf.
4. Основи екології: навч.-метод. посібник / О. М. Древаль, О. Г. Янчик. – Харків: НТУ «ХП», 2017. – 146 с.
URL: <https://web.kpi.kharkov.ua/safetyofliving/wp-content/uploads/sites/171/2017/02/oe-yanchik.pdf>.

Додаткова література

1. Бабюк Д. Майбутнє покоління як суб'єкт екологічного права. 80-та звітна студентська наукова конференція ОНУ імені І.І. Мечникова, 23-25 квітня 2023 року. URL: <https://dspace.onu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/96f407ae-593c-4f35-a05d-d6000f24da8e/content>.
2. Гаджієва П. С. Особливості законодавчого регулювання права власності на диких тварин в Україні. Актуальні питання теорії та практики застосування сучасного вітчизняного та міжнародного права: Міжнародна науково-практична конференція, м. Київ, 8-9 червня 2018 р. К.: Центр правових наукових досліджень, 2018. Ч. 1. С. 97-101.
3. Гуйван П. Д. Право на екологічну інформацію як основа гарантування безпечної життєдіяльності людини / Гуйван П. Д., Гуйван О. П. // Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції. 2020. № 1. С. 28-32.
URL: <https://doi.org/10.15421/392007>.

4. Довга К. В. Екологічна культура та екологічна свідомість в екологічній політиці України. Збірник тез доповідей студентів, аспірантів та здобувачів – учасників 78-ї звітної конф. Одеського національного університету імені І. І. Мечникова. Секція економічних і правових наук (19–20 трав. 2022 р., м. Одеса) / ОНУ ім. І. І. Мечникова, ЕПФ; відп. ред. О. В. Побережець. Одеса: Олді-Плюс, 2022.
URL: <http://dspace.onu.edu.ua:8080/handle/123456789/33321>.
5. Каракаш І. І. Актуальні проблеми систематизації сучасного екологічного законодавства України. Актуальні проблеми держави і права. 2018. Вип. 80. С. 63–71.
URL: <http://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/12023?show=full&locale-attribute=uk>.
6. Костицький В. В., Костицька І. О. Конституційна екологічна держава. Екологічне право України. 2020. № 4. С. 7–10.
URL: <http://www.ecolaw.idpnan.kyiv.ua/archive/2020/4/3.pdf>.
7. Котеньов О. Г. Принципи права природокористування. Diss. Харків, 2017.
URL: <http://plaw.nlu.edu.ua/issue/download/12367/6456>.
8. Кривошликова А. С. Захист і відтворення диких тварин: правові аспекти. Актуальні питання публічного та приватного права у контексті сучасних процесів реформування законодавства: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, м. Херсон, 14-15 квітня 2017 р. Херсон: Видавничий дім «Гельветика», 2017. 180 с.
9. Кривошликова А. С. Правові основи забезпечення екологічної функції держави в Україні / А. С. Кривошликова // Актуальні проблеми сучасного права: до 20-річчя засн. екон.-прав. ф-ту ОНУ імені І. І. Мечникова / зб. наук. ст. студентів; ред. кол.: В. В. Валах, О. М. Потопахіна, О. В. Толкаченко; відп. ред. О. В. Толкаченко. – Одеса: Астропринт, 2018. – 128 с.
10. Подлісняк І. С. Сільський зелений туризм в Україні: еколого-правовий аспект. Теоретичний аналіз і наукові дослідження юридичної науки: проблеми та перспективи: Матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції, м. Запоріжжя, 28-29 квітня 2017 р. Запоріжжя: Класичний приватний університет, 2017. 120 с.
11. Скопова О. С. Рентні платежі та екологічний податок в Україні: історичний аспект. Причорноморські економічні студії. 2018. Вип. 36(2). С. 114-117. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/bses_2018_36%282%29__23.
12. Толкаченко О. В. Забезпечення екологічної безпеки в сільському господарстві. / О. В. Толкаченко. Науковий вісник Ужгородського

- національного університету. Серія «Право». Випуск 81. Ч. 2. Ужгород, 2024. С. 35-41. URL: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.81.2.5>.
13. Толкаченко О. В. Підвищення ролі громадськості при оцінці впливу на довкілля як результат імплементації Директиви 2011/92/ЄС / О. В. Толкаченко // Десяті юридичні диспути з актуальних проблем приватного права, присвячені пам'яті Є. В. Васьковського : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (Одеса, 28 травня 2021 р.) [Електронне видання] / відповід. ред. В. І. Труба, упор. А. Л. Святошнюк; Одес. нац. ун-т ім. І. І. Мечникова. – Одеса: Фенікс, 2021. – С. 242-248.
 14. Толкаченко О. В. Право громадян на продовольчу безпеку / О. В. Толкаченко // Юридичний вісник. Одеса. № 4. 2022. С. 74-80. URL: http://www.yurvisnyk.in.ua/v4_2022/9.pdf.
 15. Толкаченко О. В. Право споживача на ГМ-продукцію. Юридичний вісник. Одеса. № 6. 2022. С. 104-111. URL: http://yurvisnyk.in.ua/v6_2022/13.pdf.
 16. Толкаченко О. В. Правова охорона лиманів в Україні. Матеріали 72-ої наукової конференції професорсько-викладацького складу і наукових працівників економіко-правового факультету ОНУ імені І. І. Мечникова (29 листопада – 1 грудня 2017 р., Одеса). Одеса: Фенікс, 2017. С. 233-238.
 17. Толкаченко О. В. Правові інструменти збору і передачі інформації/даних громадськістю в процесі відновлення довкілля України. / О. В. Толкаченко // Правова держава. – Одеса. № 57. 2025. С. 220-233. URL: <http://pd.onu.edu.ua/issue/view/19067/12377>.
 18. Толкаченко О. В. Розвиток сталого сільського господарства та забезпечення екологічної безпеки в процесі здійснення сільськогосподарської діяльності / О. В. Толкаченко // Правова держава. – Одеса. № 53. 2024. С. 149-157. URL: <https://doi.org/10.18524/2411-2054.2024.53.300730>.
 19. Толкаченко Олена. Право на сприятливе навколишнє середовище в законодавстві України та інших держав. *Ukraina po Rewolucji Godności. Prawa człowieka – tożsamość narodowa*, Uniwersytet Łódzki, Bookmarked Publishing & Editing, Łódz-Olsztyn 2017, 262 s.
 20. Хижня Л. Є. Адміністративна відповідальність юридичних осіб за вчинення правопорушень у сфері охорони довкілля. Юридичний вісник. 2018. № 52. URL: https://hd.znu.edu.ua/page/dis/07_2020/Khyzhnia.pdf.
 21. Хом'як І. В. Історія екології: Навчальний посібник: Житомир: Видавництво ЖДУ імені Івана Франка, 2023. 310 с. URL: <https://eprints.zu.edu.ua/37218/1/%D0%86%D1%81%D1%82%D0%BE%D1%80%D1%96%D1%8F%20%D0%B5%D0%BA%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%97.pdf>.

22. Христина М. Співвідношення державної екологічної політики і екологічного законодавства України. Підприємництво, господарство і право. 2019. № 11. С. 187–191.
URL: <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2019.11.32>.
23. Чайковська Наталя. Правові аспекти здійснення оцінки впливу на довкілля. Науковий часопис Національної академії прокуратури України. 2017. № 4. С. 214-223.
URL: <http://www.chasopysnapu.gp.gov.ua/ua/pdf/4-2017/chajkovska.pdf>.
24. Шемшученко Ю. С., Костицький В. В. Про соціальну обумовленість сучасних проблем теорії та методології екологічного права. Екологічне право України. 2017. № 1-2. С. 66–74.
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/eklprukr_2017_1-2_13.
25. Шнайдерман М. Ю. Правова охорона зелених зон при здійсненні містобудівної діяльності. Актуальні питання теорії та практики застосування сучасного вітчизняного та міжнародного права: Міжнародна науково-практична конференція, м. Київ, 8-9 червня 2018 р. К.: Центр правових наукових досліджень, 2018. Ч.1. С. 102-106.
26. Шульга Т. М. Становлення і розвиток екологічного оподаткування в Україні. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Юриспруденція. Одеса, 2017. № 6-3, т. 2. С. 67–69.
URL: <https://dspace.nlu.edu.ua/jspui/handle/123456789/14937>.
27. Шульга А. М. Кримінальна відповідальність – дійовий засіб охорони довкілля. Вісник Кримінологічної асоціації України. - 2017. - № 5. - С. 85-92.
URL: <https://dspace.univd.edu.ua/items/743a7161-81b3-49eb-95fa-f0335ff56175>.
28. Ячменська М. М. Екологічні вимоги при здійсненні містобудівної діяльності в Україні. Актуальні проблеми сучасного права: до 20-річчя засн. екон.-прав. ф-ту ОНУ імені І. І. Мечникова / зб. наук. ст. студентів; ред. кол.: В. В. Валах, О. М. Потопахіна, О. В. Толкаченко; відп. ред. О. В. Толкаченко. Одеса: Астропринт, 2018. 128 с.

Електронні інформаційні ресурси

1. <http://ovu.com.ua> – Офіційний вісник України;
2. <http://rada.gov.ua> – Офіційний сайт Верховної Ради України;
3. <http://infodisk.com.ua> – Система правової підтримки;
4. <http://lawbook.org.ua> – Бібліотека юриста;
5. <https://www.iucn.org/> – Офіційний сайт Міжнародного союзу охорони природи;

6. <https://mepr.gov.ua> – Офіційний сайт Міністерства захисту довкілля і природних ресурсів України;
7. <https://www.davr.gov.ua/> – Офіційний сайт Державного агентства водних ресурсів України;
8. <https://forest.gov.ua/> – Офіційний сайт Державного агентства лісових ресурсів України;
9. <https://www.geo.gov.ua/> – Офіційний сайт Державної служби геології та надр України;
10. <https://land.gov.ua/okhorona-zemel/> – Державна служба України з питань геодезії, картографії та кадастру.

Навчальне видання

ЕКОЛОГІЧНЕ ПРАВО

ЕЛЕКТРОННІ МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

до практичних занять
для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
071/D1 Облік і оподаткування, 073/D3 Менеджмент

Електронне практичне видання

Укладач:

Толкаченко Олена Володимирівна

В авторській редакції

Затв. авт. 15.04.2026. Шрифт Times New Roman.
Системні вимоги: операційна система сумісна з програмним забезпеченням
для читання файлів формату PDF.
Обсяг 0,9 МБ. Зам. № 3131.

Видавець:

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова
вул. Змієнка Всеволода, буд. 2, м. Одеса, 65082, Україна
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 8592 від 23.03.2026 р.
Тел.: (048) 723 28 39, e-mail: druk@onu.edu.ua